

DVOSTRANSKO FRAZEOLŠKO DELOVNO SREČANJE

Ljubljana, 16. 12. 2022

ABSTRAKTI

SAŠA BABIČ (ZRC SAZU, Slovenija)

Digitalizacija arhiva paremioloških enot in etnolingvistična obravnava gradiva

Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU v svojem arhivu folklornega gradiva vsebuje tudi nabor paremioloških enot, ki so bile v teku projekta »Tradicionalne paremiološke enote v dialogu s sodobno rabo« (ARRS J6-2579), 2020-2023, digitalizirane in shranjene na repozitoriju Clarin.si (in s tem prosto dostopne), kar je omogočilo boljše etnolingvistične in folkloristične raziskave, hkrati pa vzpostavlja nova vprašanja in smernice pri digitaliziranju folklornega gradiva. V prispevku bo orisana digitalizacija v okviru omenjenega projekta ter vsebinski raziskovalni nastavki v okviru etnolingvističnih raziskav in arhivski razmisleki.

BRANKA BARČOT (Filozofska fakulteta Univerze v Zagrebu, Hrvaška)

ANITA HRNJAK (Filozofska fakulteta Univerze v Zagrebu, Hrvaška)

Frazemi i intelektualni vokabular mladih (na primjeru frazeodidaktičkog priručnika *Arijadnina nit*)

Kratko će se predstaviti frazeodidaktički priručnik pod nazivom *Arijadnina nit*, znanstvenopopularni tekst čija je osnovna svrha poboljšanje frazeološke kompetencije srednjoškolskih govornika hrvatskoga jezika (ali i ne samo njih). Osim toga, cilj je ovoga priručnika proširenje intelektualnog vokabulara njegovih čitatelja, pa će se stoga prikazati koncepcija rječničkih članaka te će se opisati interdisciplinarni pristup naglašen u svim sastavnicama ovoga djela.

MARTINA BAŠIĆ (HAZU, Hrvaška)

Zač se reče i kako se još reče

Knjiga *Zač se reče...? Frazemi, izreke i poslovice crikveničko-vinodolskoga kraja* nastala je na poticaj lokalnoga stanovništva crikveničko-vinodolskoga kraja. U njoj se daje dio odgovora na pitanja o podrijetlu frazema, izreka i poslovice na koja je autorica naišla pri dijalektološkim ispitivanjima. Knjiga ujedinjuje dijalektologiju, frazemsku etiologiju i frazeološki rječnik, a izlaganje je zamišljeno kao pregled poglavlja s posebnim osvrtom na pozadinu nastanka frazemskih članaka odnosno mikroeseja.

ANA ČAVAR (Filozofska fakulteta Univerze v Zagrebu, Hrvaška)

IVANA VIDOVIĆ BOLT (Filozofska fakulteta Univerze v Zagrebu, Hrvaška)

Hrvatski školski frazeološki rječnik

U postojećim je osnovnoškolskim i srednjoškolskim leksikografskim priručnicima frazeološka komponenta dosad obrađivana unutar jednojezičnih rječnika pa je *Hrvatski školski frazeološki rječnik*

zamišljen kao kompendij frazema s kojima se učenici susreću u nastavnim procesima. Rječnik obuhvaća frazeme ekscerptirane iz lektirnih naslova te školskih priručnika i udžbenika. U izlaganju će se predstaviti ovjerene frazeološke jedinice i načini njihove frazeografske obrade.

IVANA FILIPOVIĆ PETROVIĆ (HAZU, Hrvatska)

JELENA PARIZOSKA (Pedagoška fakulteta Univerze v Zagrebu, Hrvatska)

Izrada mrežnog Frazeološkog rječnika hrvatskoga jezika: metode i rješenja

U izlaganju ćemo prikazati metode prikupljanja građe za mrežni Frazeološki rječnik hrvatskoga jezika (Filipović Petrović i Parizoska 2022) te leksikografsku obradu varijantnih oblika. Također ćemo pokazati izradu posebnih odjeljaka s informacijama o kreativnoj upotrebi frazema te načine grupiranja značenjski povezanih frazema (sinonima i antonima).

POLONA GANTAR (CJVT Univerze v Ljubljani, Slovenija)

Priprava frazeoloških podataka za računalniško obdelavo

Na CJVT smo v zadnjih petih letih pripravili več slovarjev, ki vključujejo tudi frazeološke enote. Ker so vsi slovarji skupnosti na voljo tudi kot podatkovne zbirke, torej v digitalni obliki, se jezikoslovci (in frazeologi) srečujemo z vrsto izzivov, ki jih pri pripravi jezikovnih podatkov pred nas postavlja potreba po računalniškem razumevanju človeškega jezika. Frazeološke enote namreč ostajajo znotraj računalniške obdelave naravnega jezika predvsem zaradi svoje večbesednosti in pomenskih lastnosti eno najtežje obvladljivih jezikovnih prvin.

V svoji kratki predstavitvi bom izpostavila nekatera teoretična in metodološka izhodišča, ki zadevajo pripravo frazeoloških podatkov za računalniško obdelavo in ki izhajajo iz dveh precej različnih pogledov na frazeologijo, tj. jezikoslovnega in računalniškega. Na tej podlagi bom izpostavila nekaj teoretičnih in metodoloških izzivov, ki so z vidika frazeologov in jezikoslovcev ključna za ustrezno procesiranje FE.

ANITA HRNJAK (Filozofska fakulteta Univerze v Zagrebu, Hrvatska)

BARBARA KOVAČEVIĆ (Inštitut za hrvaški jezik in jezikoslovje, Hrvatska)

Rad na Bibliografiji hrvatske frazeologije

U izlaganju se prikazuje rad na *Bibliografiji hrvatske frazeologije*, opisuje se izbor građe i ustroj bibliografskoga popisa te donose principi izrade frazeobibliografskoga rječnika.

NATAŠA JAKOP (ZRC SAZU, Slovenija)

Kako raste frazeologija v enojezičnem razlagalnem slovarju za slovenščino?

V prispevku opišemo postopke priprave in leksikografske obravnave sodobnega frazeološkega gradiva za objavo v rastočem enojezičnem razlagalnem slovarju za slovenščino (eSSKJ na portalu Fran). Soočili se bomo s frazeografskimi izzivi, povezanimi s slovarsko obravnavo in prikazom frazeološke variantnosti, ki je izpričana v korpusnem gradivu.

MATEJA JEMEC TOMAZIN (ZRC SAZU, Slovenija)

O rdečem petelinu, pranju denarja in škarjastem prijemu v terminologiji

Poseben del terminoloških poimenovanj predstavljajo metaforična poimenovanja pojmov v pojmovnem sistemu neke stroke. Načeloma gre za prave termine, vendar so zaradi svoje prepoznavne slike, ki jo vzbudijo v naslovniku, pogosto zapisani v narekovajih. Tako sicer nastopajo v strokovnih in znanstvenih besedilih, pri luščenju pa ne moremo zabeležiti nevtralne rabe. Ali takšna poimenovanja sodijo v terminološke slovarje ali v splošni slovar? Kako jih predstaviti v enem ali v drugem viru in kakšno informacijo potrebuje naslovnik, bomo na kratko predstavili v prispevku.

VIDA JESENŠEK (Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Slovenija)

Frazeologija med besediščem in slovnico

V teoretično-metodoloških okvirih konstrukcijske slovnice zavzema frazeologija osrednje mesto. Relativno novo je raziskovanje t. i. modelnih frazeoloških tvorb (Phrasem-Konstruktionen (Dobrovol'skij), Phraseoschablonen (Fleischer)), ki so razumljene kot modelne nestavčne in/ali stavčne skladenjske zgradbe. Tvorijo jih ustaljene sestavine, t. i. sidra in t. i. prosti sloti, leksikalno zapolnjivi v vsakokratni jezikovni rabi. Veljajo za pojav na presečišču besedišča in slovnice; zanje značilna je idiomatičnost in abstraktna pomenskost zgradbe, medtem ko je leksikalna zapolnitev relativno odprta oz. variantna ([N1ed vseh N1mn]: *knjiga vseh knjig, šola vseh šol, šport vseh športov*; [N1 na N1]: *kriza na krizo, problem na problem na problem*). Pomensko-pragmatični potencial je raznolik in praviloma določljiv le v vsakokratni rabi, tj. z vsakokratno umestitvijo v besedilo, prim. *Vse pogosteje v medijih beremo novice, katerih naslovi vključujejo ključni besedi kriza ali afera: begunska kriza, zdravstvena afera, gospodarska kriza, ... Skratka afera na afero. Kriza na krizo.*

Novi konstruktivistični pogledi na frazeologijo odpirajo vrsto teoretičnih, metodično-metodoloških in terminoloških vprašanj, kar še posebej velja za kontrastivne frazeološke raziskave.

BARBARA KOVAČEVIĆ (Inštitut za hrvaški jezik in jezikoslovje, Hrvaška)

IVANA VIDOVIĆ BOLT (Filozofska fakulteta Univerze v Zagrebu, Hrvaška)

Hrvatska frazeološka flora i fauna

U prilogu se prikazuje rad na dvama frazeološkim rječnicima – jednom objavljenom *Rječniku hrvatskih animalističkih frazema* (2017) i drugom koji je trenutačno u izradi – *Rječniku hrvatskih fitoloških frazema* (2023). Paralelno ćemo prikazati koncepcije dvaju rječnika, njihove mikrostrukture i makrostrukture s posebnim osvrtom na način prikupljanja rječničke građe.

BARBARA KOVAČEVIĆ (Inštitut za hrvaški jezik in jezikoslovje, Hrvaška)

Frazeološka djelatnost u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovje

U izlaganju će se prikazati frazeološka djelatnost koja se odvija na različitim projektima u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovje, a povezana je s obradom frazeologije u općem rječniku (*Hrvatski mrežni rječnik*), stvaranjem baze hrvatskih frazema (*Kolokacijska baza hrvatskoga jezika*) i baze hrvatskih frazemskih etimologija (portal *Frazemi*), usustavljivanjem frazeološke terminologije (*STRUNA-JENA*), izradom specijaliziranih frazeoloških rječnika (*Rječnik hrvatskih somatskih frazema*) i pisanjem tekstova o frazemskim etimologijama u znanstveno-popularnom časopisu (kolumna *Od A do Ž* u časopisu *Hrvatski jezik*).

ERIKA KRŽIŠNIK (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija)

Frazeologija v publicističnih besedilih – danes

Preverili smo rabo frazeologije v besedilih o volitvah predsednika R Slovenije 2022, in sicer v tednu pred prvim in drugim krogom (oktober, november). Spremljanje najbolj znanih spletnih portalov, povezanih s TV-hišami (MMC, 24ur.com in Nova24TV), in pregled treh najbolj odmevnih, tudi politično angažiranih revij Mladina, Reporter in Demokracija je dalo nekatere zanimive, tudi nepričakovane rezultate. Prvi namen je bil opazovati predvsem stilistično izrabo FE s t. i. frazeološkimi prenovitvami, a kot kaže, je modificirana raba sicer pogosta, a ima razpon od napake prek morda nezavedne, a hotene, zato tudi stilno neučinkovite modifikacije do prave avtorske prenovitve kot stilno markiranega besedilnega postopka.

KARIN MARC (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija, prevajalska fakulteta Univerze v Trstu)

Frazeologija pri študentih slovenščine kot tujega jezika – izkušnja z maternimi govorci italijanščine

Frazeologijo obravnavamo tako, da se s študenti osredinimo na posamezne sestavine, za katere predvidevam, da so za italijansko kulturo ključne, to so t. i. besede kulture. Iz izkušenj s poučevanjem italijanskih študentov lahko rečem, da se je kot hvaležno pomensko polje pokazala hrana oz. tipične jedi, kar sodi pod širšo tematsko skupino materialne kulture. Tovrstni frazemi obenem hranijo bogate kulturne podatke. Z izborom takih frazemov v slovenščini in motivacijskim vprašanjem *Zakaj se tako reče?* učeče se popeljem v kulturni svet Slovencev. Aktivnost nadaljujem s povabilom k iskanju frazemov z isto sestavino v njihovi materni frazeologiji. V krogu se nato lahko vrtimo v nedogled, če npr. nadaljujemo z iskanjem frazema z istim pomenom v slovenščini. Metodo sem poimenovala *Začarani krog frazeologije*. Gre za prenovitev iz 'ne najti izhoda, rešitve' v 'najti več izhodov, rešitev' in pozitivno konotacijo. Z vrtenjem v magičnem krogu, ki je v tem primeru nekaj pozitivnega, namreč kopičimo znanje frazeologije. Dejavnosti nadgradimo tudi s poizvedovanjem v dvojezičnih korpusih, nato pa frazeme iz izhodiščnega jezika – slovenščine in ciljnega jezika – italijanščine tudi prevedemo skupaj s kontekstni oz. dejansko rabo v besedilu; s to dejavnostjo pa že vstopamo na polje frazeotranslatologije.

JASMINA MARKIČ (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija)

Španska frazeologija v 21. stoletju

V zadnjih letih španska frazeologija in paremiologija doživljata zelo hiter razvoj. Začetek španske frazeologije kot znanosti sega v petdeseta leta prejšnjega stoletja, ko je Julio Casares objavil razpravo o stalnih besednih zvezah približno istočasno, kot je V.V. Vinogradov pisal svoja dela, zato mnogi upravičeno menijo, da ima španska frazeologija pionirsko vlogo v svetovnem merilu. Vendar pa se je v Španiji zanimanje za to vedo razmahnilo šele v devetdesetih letih 20. stoletja in se z nezmanjšano vnemo nadaljuje v tem stoletju. V prispevku je govora o razvoju španske frazeologije v 21. stoletju. Poudarja se pomen povezav frazeologije s področji, kot so didaktika jezika, leksikologija, diahronična frazeologija, kontrastivna frazeologija (med drugimi špansko slovenska, ki je z disertacijo dr. Ane Fras pridobila nov zagon). Prispevek želi predstaviti tudi nekaj španskih raziskovalnih projektov s tega področja (npr. *Refranero multilingüe* pod vodstvom dr. Julie Sevilla z Univerze Complutense v Madridu).

MIRA MENAC-MIHALIĆ (HAZU, Hrvaška)

Hrvatska dijalektna frazeološka istraživanja

Kratak osvrt na dosadašnja dijalektna frazeološka istraživanja. Razmišljanja i planovi o budućim istraživanjima i eventualnom zajedničkom djelovanju.

MATEJ METERC (ZRC SAZU, Slovenija)

Paremiologija v paremiološkem slovarju SPP in novem slovenskem splošnem slovarju eSSKJ

Predstavil bom, katere slovarske podatke ponuja Slovar pregovorov in sorodnih paremioloških izrazov (SPP). Gre za rastoči slovar na slovarskem portalu Fran.si, ki nastaja od leta 2020 in trenutno obsega 400 paremioloških iztočnic. Razložil bom, v čem se gradivski zajem paremiologije, njena (zlasti korpusna) analiza ter prikaz slovarskih podatkov razlikujejo od paremiografskega dela v okviru eSSKJ (Slovar slovenskega knjižnega jezika, tretja izdaja), ki na istem portalu nastaja od leta 2016.

ROK MRVIČ (ZRC SAZU, Slovenija)

Sodobni prisežni obrazci med folkloristiko in frazeologijo

Prispevek prinaša jedrnat razmislek o krepitvi posameznih raziskovalnih stičišč frazeologije in folkloristike v slovenskem prostoru. Na gradivu sodobnih slovenskih prisežnih obrazcev bomo orisali, kako se povezujejo (in kako bi se lahko povezovale) posamezne metodologije in koncepti, ki so se v zadnjih dveh desetletjih izoblikovali med razvojem folklorističnega in frazeološkega raziskovalnega aparata.

ERMINA RAMADANOVIĆ (Inštitut za hrvaški jezik in jezikoslovje, Hrvaška)

O ortografskim problemima u hrvatskoj frazeologiji

U ovom će se izlaganju ukratko prikazati pravopisna problematika koja se dotiče hrvatske frazeologije. Konkretno, riječ je o dvama pravopisnim poglavljima kojima se nužno zadire u pisanje frazema, tj. frazemskih jedinica, a to su poglavlja u kojima je riječ o sastavljenom i nesastavljenom (rastavljenom) pisanju te o velikom i malom početnom slovu. Ukratko će biti riječi i o projektu *Baza sastavljenoga i nesastavljenoga pisanja* koji se provodi u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje u kojemu su, među ostalim, zastupljeni i frazemi.

KATARINA RIGLER ŠILC (OŠ Ledina, Slovenija)

Smeh je pol zdravja ali frazemi v šalah

Predstavili bomo eno izmed možnosti proučevanja in raziskovanja frazemov v osnovni šoli. V raziskovalni nalogi sta učenki proučevali šale in zastopanost frazemov v le-teh. Za namen raziskave smo pripravili zbirko 132 šal iz različnih časopisov, ki so izhajali od leta 1861 do leta 2019. Raziskovalna naloga je bila nagrajena z zlatim priznanjem. Učenki sta izsledke raziskovalne naloge predstavili učiteljskemu zboru in tudi študentom slavistike ter germanistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

VERA SMOLE (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija)

Dostopnost slovenske narečne frazeologije na spletu: možnosti, ureditev in nove raziskave

Najprej bodo predstavljene metode in stanje raziskav slovenske narečne frazeologije, nato pa – zaradi boljše dostopnosti uporabnikom – možnosti njenega sistematičnega slovarskega, še bolje pa geolingvističnega prikaza na spletu. V razmislek in razpravo bo dano vprašanje, kako narečne frazeme bolj sistematično zbirati v prihodnje, morda tudi v sodelovanju z bolj izkušenimi sosedi.

DAŠA STANIČ (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija)

Jezikovna podoba čustev v italijanščini in frazeološke raziskave v Italiji

Raziskava obravnava s kognitivnega vidika konvencionalne frazeološke enote za čustva. S korpusni pristopom smo z iskanjem po ključnih besedah prišli do vrste frazeoloških enot, med katerimi prevladujejo kolokacije, na osnovi katerih je možno sklepati, kako italijanski govorniki v vsakdanjem življenju konceptualizirajo obravnavana čustva (strah, jezo, žalost, srečo in ljubezen).

V Italiji še vedno prevladujejo paremiološke študije, ki imajo izjemno dolgo tradicijo. Frazeološke študije, ki so sicer v porastu, so bile in so še vedno pogosto kontrastivne študije ali študije frazeoloških enot v slovarjih. Velikokrat gre za avtorje, ki primarno raziskujejo druge jezike in ne italijanščine. V zadnjih letih se nekateri avtorji posvečajo didaktiki frazeoloških enot in nekaterim novejšim pristopom (največ se dogaja v okviru italijanskega društva za frazeologijo in paremiologijo, ki je precej aktivno). Od leta 2009 (2009, 2012, 2018) so nastali trije frazeološki slovarji.

EVA TRIVUNOVIĆ (ZRC SAZU, Slovenija)

Diahrono raziskovanje frazemov

V svojem raziskovalnem delu se posvečam diahroni analizi biblijskih frazemov od začetkov slovenskega knjižnega jezika v 16. stoletju do sodobnega časa. Predstavljena bodo nekatera problematična mesta raziskovanja frazeologije časovno oddaljenih obdobji: omejenost gradiva in metod, variantnost ter ekspresivnost. Poleg tega bo na kratko predstavljen Hipolitov slovar, ki bo kmalu dostopen na portalu Franu in se je izkazal kot pomemben vir za frazeologijo.

NATALIJA ULČNIK (Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Slovenija)

MATEJ METERC (ZRC SAZU, Slovenija)

VIDA JESENŠEK (Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Slovenija)

Frazemi in pregovori v spletnem okolju *Slovenščina na dlani*

V prosto dostopno interaktivno učno e-okolje *Slovenščina na dlani*, ki je namenjeno obogatitvi jezikovnega pouka slovenščine, je vključen tudi poseben vsebinski sklop, vezan na frazeme in pregovore. Zajema raznolike naloge o podobi, pomenu in rabi frazemov ter pregovorov, razlage frazeoloških in paremioloških vsebin ter slovarske opise izbranih frazemov in pregovorov. Snovalci sklopa smo se pri pripravi soočali s številnimi izzivi – katere enote izbrati, kako zasnovati naloge, da bodo prilagojene digitalnemu okolju in da bodo omogočale visoko stopnjo avtomatizacije, kako predstaviti teoretične vsebine, kako izbrane enote slovarske opisati ipd. Predpostavljamo, da so ponujene rešitve lahko učinkovita podpora siceršnjemu spoznavanju frazemov in pregovorov pri mladih.

MARJETA VRBINC (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija)

ALENKA VRBINC (Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija)

Frazeološki lažni prijatelji v angleščini in slovenščini: problem prepoznavanja in pravilnega prevajanja

V raziskavi se bomo osredotočili na frazeološke lažne prijatelje v jezikovnem paru angleščina-slovenščina. S pomočjo vprašalnika, ki ga bodo izpolnjevali študenti prvega letnika magistrskega študija anglistike v okviru predmeta Angleška frazeologija, bomo preverjali, ali študenti prepoznajo frazeološke lažne prijatelje ali ne in ali jih temu ustrezno prevedejo v ciljni jezik. Izhodiščni jezik bo angleščina, ciljni jezik pa slovenščina, materinščina sodelujočih v raziskavi. V prvi fazi bodo študenti morali prevesti angleški frazem v slovenščino, nato bodo isti angleški frazem dobili v kratkem sobesedilu in ga bodo morali prevesti v slovenščino. Pri tem jih bomo spodbujali, da si v vsakem primeru pomagajo s slovarji in drugimi internetnimi viri, ne glede na to, ali mislijo, da frazem poznajo ali ne. Študente bomo prosili, da zapišejo, v katerem viru so našli odgovor na svoje vprašanje, poleg tega bodo morali podati svoje mnenje o tem, ali je bil frazem v slovarju oz. internetnem viru ustrezno razložen. Zanimalo nas bo, ali jim je pomagala razlaga oz. kaj drugega (npr. zgled rabe).